

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

במפרשים

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.ג.שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת

לרשת ויחי

תשע"ז

א. כלי יקר .

פרק מז' פסוק כט':

הוא בחיים, רצה לומר חלק ממנו. ודוקא יעקב שמטתו שלמה וכלם זרע חי רב פעלים, אכל המוליד בן רשע הקרוי בחייו מת, אז אין ברא מזבי אבא, כי דיו לבא מן הדין להיות בנדון, והוא עצמו קרוי מת בחייו, ואיך יקרא חלק אביו חי? וזה שדרשו על פסוק: "ויהדד שמע במצרים כי שכב דוד עם אבתיו וכי מת יואב" (מלכים א' יא, כא), למה הזכיר בדרך שכיבה וביואב מיתה? לפי שדוד הניח בן צדיק כמותו, מה שאין בן יואב (כבא בתרא קטז), ומטעם זה נאמרה שכיבה ביעקב, והמיתה נאמרה דוקא על הימים.

[כט] ויקרבו ימי ישראל למות. במדרש אמרו, הימים מתים והם אינם מתים (תנחומא ברכה ז), כי כל זמן שהצדיק בעולם נמצאו ימי השלונה בעולם, ובמותו בטלים אותן ימי השלונה, ובטולם הינו מיתתם, וכמו שאמרו: כל זמן שיעקב חי לא התחיל השעבוד. אבל יעקב עצמו אמרו רז"ל שלא מת, ואף על פי שכל צדיק נקרא חי במיתתו, מכל מקום נקט יעקב דוקא, לפי שדרשו עליו: מקיש הוא לזרעו, מה זרעו בחיים אף הוא בחיים (תענית ה:), כי הן יש בו חלק מן אביו, וכל עבר ירף אמו ואביו הוא, ובהיות זרעו בחיים אז דומה כאלו גם

אלות

1. איך פרשנו אמין את משאות חיוו fe צדיק וכן את פטירתו מן הצולמ?
2. כל צור יצק היה חי לא התחיל הויצקו, מה רוצה פרשנו ללמוד מכך?
3. איך יתכן שאדם יחיה להקרא "חי" לאחר פטירתו?
4. מה פירוש כאן: "כי דין הוא מן הדין להיות כנדון"?
5. מה קרה אצל יואב ואיך זה מלוטא?

* * *

ב. אור החיים

פרק מז' פסוקים ל', לא':

או ירצה שפפי הדין הוא מחיב לעשות כדבריו או לצד שהוא בנו והוא אומר אנכי אעשה, או לצד שהוא מצנה מחמת מיתה (ח"מ סימן רנ"ב) והוא אומר כדברך ואינו צריך שבושה, וכזה הודיע יוסף ע"ה צדקתו כי חפץ חסד הוא לעשות דבר מצנה מרצונו הפשוט:

ל) ויאמר אנכי אעשה וגו'. צריך לדעת למה הצריך לומר לו בן והיה לו לעשות המעשה בפעל וזאת היא תשובתו, וכמו שמצינו גם בן לאליעזר עבד אברהם בשאמר לו אברהם (כ"ד ב') שים נא ירך וגו' התשובה היתה וישם העבד את ידו וגו':

אכן הפונה היא שאמר לו תשובה שאינו צריך לשבע לו והנה הוא מוכן לעשות כדבריו:

פרוש להפיס דעתי, או לטעם הכמוס עמי,
 והפונה חושש לזולת שיהיה מונע אותו, וכמו
 שפן היה שאמר לו פרעה שיתיר שבועתו
 כאומרם ז"ל, (סוטה ל"ד): וְלִזְהָ תִּכְּף וְשָׁבַע לוֹ:
 או יאמר השבועה לי לדעתי פדי שלא יבטל
 השבועה בלבד ועקר השבועה בלבד, ועשה
 יעקב בן לבטחון לכל צדדי הספק שיהיו
 בדבר:

לא) ויאמר השבועה לי. הצרך לומר לו פעם
 ב' השבועה ולא הספיק במה
 שענהו לעשות בדבריו, לפי מה שפרשנו
 בפסוק אנכי אעשה וגו'. יבוא על נכון כי
 משיבו למה שאמר שאינו צריך שבועה כי
 מצדיק הוא דבריו אלא לעשות רצונו הוא
 מבקש ממנו לשבע, והוא אומר השבועה לי

אלו

1. מהי כדיוק אאלתו de פרשנו בקטע הראשון?
2. מהי תשובות שונות נותן פרשנו לכך, נא הסבר.
3. למה "הוצרך לומר לו פצע שניה"?
4. מה צעה יצקא "לפסחון" ולמה?

* * *

ג. תורת משה – האלשיך הקדוש

פרק מט' פסוק ח':

ונבא אל הענין, אמר הנה במה שיהודה
 אתה, שאתה מלך וגבור כארי, שעל כן היה
 לך לקנא ביוסף המלוך ימלוך עליכם או משול
 ימשול בכם שנוטל שורתך, ואדרבה אתה ריחמת
 עליו ואמרת מה בצע כי נהרוג את אחינו.
 לא בלבד יוסף כי אם גם אחיך יודוך, כי
 כאשר תמלוך עליהם תרחמם ותהיה ידך תקיפה
 על האומות אויביהם. וזהו יהודה אתה במה
 לעולם הבא, הרי כאן שנים תורה ועולם הבא.
 וגם ראה השלישית והיא ואת הארץ כי נעמה
 היא ארץ ישראל שהיא השלישית, על כן ויט
 שכמו לסבול יסורין, באומרו כי אחת משלשתן
 אינה רק על ידי יסורין כל שכן כששלשתן יחד
 כי ישתלשו עליו.
 ומה הרויח בזה הלא הוא כי ויהי למס
 עובד, והוא ענין אדם לעמל יולד ואשרי מי
 שעמלו בתורה, שהוא כי אין אדם שאין לו עמל
 בזה העולם, אלא שיש עמלים ואינם מקבלים
 שכר, ויש עמלים ומקבלים שכר – הם עמלי
 תורה. ועל כן אחר שבין כך ובין כך לעמל
 יולד, טוב לגבר ישא עול תורה עליו ויהיה
 בו עובד את ה' ומקבל שכר, וזהו אומרו ויהי
 למס עובד כי היה למס ועמל, שעובד בו
 את ה', מה שאין כן בעמל זולתו.

יהודה אתה יודוך אחיך ירך בערף איביך
 ישתחוו לך בני איביך (מט ח).
 הנה אמרו רבותינו ז"ל (בראשית רבה צח
 יא) שכשראה יהודה שדבר נגד הראשונים היה
 נרתע לאחוריו, אז קראו אביו ואמר יהודה וכו'.
 ומעין זה יאמר כי הנה יהודה אין ספק שהיתה
 נפשו מרה לו על מכרו בכסף צדיק, כי על כן
 גם אחיו הורידוהו מגדולתו. על כן אמר לו הלא
 תתיירא מענין יוסף שעל כן הורידוך מגדולתך
 על כי כאשר אמרת לכו ונמכרנו היית יכול לומר
 נשיבהו אל אביו. נהפוך הוא, כי אלמלא אתה,
 היה נשאר בבור עד ימות ברעב, לכן אל תירא
 כי הלא אדרבה יודוך אחיך. והוא כי ליהודה
 היתה מדת דוד המלך ע"ה, שאמרו רבותינו
 ז"ל שהיה אדמוני לאומות ורחמן לישראל. כי
 גבורת אריה שהיתה לו לא היתה משמשת לו
 כי אם לאומות. הנה זאת ליהודה גם הוא, כי
 עם שהיה אריה לא היה אכזר כי אם לאומות,
 כאשר בקש לעשות במצרים, ואשר הרג את
 עשו ואת כל הקמים על בית אביו על דבר
 שכם כמו שאמרו ז"ל. אך לאחיו היה רחמן
 מאד, כאמרו (בראשית לו כו) מה בצע וכי
 כי אחינו בשרנו הוא.

אלו

1. מהה eeh יהודה ולמה eeh?
2. איך יצקא כיוס אותו על כך?
3. פרשנו קובץ כי יהודה היה פצל מהי תכונות נולדים אהת מהן נהא כלפי?
4. אחיו ואחת כלפי האומות, מנין לזו?
 איך פרשנו מנין "ויהי למוס צורף"?

* * *

ד. קדושת לזו

פרק מט' פסוק כ':

או יבואר, מאשר שמנה לחמו והוא יתן
 מעדני מלך. פירושו: דהכלל,
 שהסתכלות בהבורא ברוך הוא כביכול
 הוא עיקר התענוג. והכלל, כל דבר שהוא
 תמידי, אפילו שהדבר בעצם טוב מאד עד
 אין שיעור, אף על פי כן אין התענוג גדול
 כל כך, מחמת שהוא רגיל אצלו. והנה
 העובדים את ה' תמיד, לפעמים כביכול
 הבורא ברוך הוא מצמצם הבהירות שלו,
 ואחר כך המה עולים למדריגה גדולה, כדי
 שלא יהא תמידי יח.

מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך
 (מט, כ). כי האדם בטובתו, אז יהיה
 עיקר התענוג שלו מה שהבורא יש לו
 שמחה מטובתו. וזהו 'מאשר שמנה
 לחמו', מלא טוב, 'והוא יתן מעדני מלך',
 עיקר התענוג שלו, 'מעדני' הוא לשון
 תענוג, 'מלך' להבורא יתברך שהוא מלכו
 של עולם י'.

אלות

1. מהי טופתו של האדם, לדעתו?
2. מהו - לפי דעתו השניה - תענוג?
3. פרשנו מצלה כאן קציה פסיכולוגית בדבר תדירות מצב כל שהוא?
4. המביא לידיה, התוכף להסביר?
4. מה את כאן הפתרון לכך?

* * *

ה. בכור שור .

פרק מט' פסוקים כה', כו':

כה) מאל אביך: בא לך זאת, והוא יעורך, ואת שדי התהלכת, שגמלת טוב לאחיך על שגמלו לך רע, והוא יברכך ברכת שמים מעל: של גשם ומטר, ומגד תבואת שמש. ומתהום רוכצת תחת: שיהא הטל עולה מן התהום, להשקות את ארצך. וגם בשעה שיהיו הגשמים יורדין מן השמים, יעלה תהום נגדו, כמו שאמרו רבותינו אין לך טפח שיורד מלמעלה שאין טפחיים עולין מלמטה⁵⁸, כדכתיב "תהום אל תהום קורא לקול צנורין"⁵⁹. ברכת שודים ורחם: שלא יהא רחם של נשיו ובהמה משכל, אלא ילדו בעתם ובזמנם, לא יהו מפילות, והשדים יספיקו חלב הרבה לגדל הוולדות, ולא יהו צומקות. ודרך גדילת האשה לקח ברכתו, השדים תחלה. ועוד שדרך לבוא החלב בשדים קודם שיולד הוולד, ולכן לקח שדים תחילה, אבל ירמיה בקללתו אמר "תן להם רחם משכיל ושדים צומקים"⁶⁰. והכי קאמר: יהי רצון שיפילו. ואם תלדנה בזמנם יהי רצון שיצמקו שדיהן ולא יוכלו לגדלם, ולפיכך לקח הרחם תחילה.

כו) ברכות אביך גבור: שנתן לי הקב"ה רוב בנים יותר מאבותי, וכולם בכלל ברכת אברהם לירש ארץ ישראל. נתן לאברהם בנים מהגר ומקטורה, ואמר "כין ביצחק יקרא לך זרע"⁶¹, והוציא אחרים מכלל הברכה ומכלל ירושת הארץ. נתן ליצחק אותי ועשו ואמר לו: "כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל"⁶³. והוציא עשו מן הברכה ומנחלת הארץ. אבל בניי כולם בכלל הברכה, וגם ליעקב נתנה נחלה בלא מצרים, כמו שפירשו רבותינו⁶⁴. עד תאות גבעות עולם: עד שנתאוו לברכות גדולי עולם, והם תהיינה לראש יוסף: שיהיו כל בניו לכלל הברכה ולכלל ירושת הארץ. נזיר אחיו: יוסף, שהיה מופרש ומובדל מאחיו, כמו "וינזרו מקדשי בני ישראל"⁶⁵. ואעפ"י שכל אחיו היו כמו כן הם זורעם בברכת הארץ. מכל מקום הוא זכה יותר מכולם, שנטל שני חלקים.

אלות:

1. איך פרשנו מבין את ברכת עס וטל?
2. איך פרשנו מסביר צנין שדיים ורחם, ומה הוא מוסיף כאן?
3. כמה זכרו הברכות על יצחק מצל הברכות לאברהם ויצחק?
4. מה המיוחד בברכה ליוסף ולמה?
5. איך ברכת הארץ נראית כצוקרית כאן?

* * *